

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA PEDAGOGIK KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH

*TERMIZ IQTISODIYOT VA SERVIS UNIVERSITETI PEDAGOGIKA VA
IJTIMOIY GUMANITAR FANLAR FAKULTETI BOSHLANG'ICH TA'LIM 2-
KURS TALABASI QURBONOVA JASMINA*

Annotatsiya

Ushbu maqolada raqamli ta'lim muhitining o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga ta'siri, pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari tahlil etiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish, o'qituvchining raqamli savodxonligi va zamonaviy pedagogik kompetensiyalar o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ilmiy asosda yoritiladi.

Tayanch so'zlar: raqamli ta'lim, pedagogik kompetensiya, raqamli savodxonlik, innovatsion texnologiya, masofaviy ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.

Asosiy qism

XXI asrda ta'lim tizimi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarisiz tasavvur etib bo'lmaydigan darajada raqamlashtirildi. Raqamli muhit ta'lim jarayoniga yangi yondashuv, yangi imkoniyat va, shu bilan birga, yangi mas'uliyatlarni olib keldi. Shu sharoitda o'qituvchining pedagogik kompetensiyasini yangilash va raqamli savodxonligini oshirish dolzarb masalaga aylandi. Pedagogik kompetensiya — bu o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlar majmuasidir. Raqamli ta'lim muhiti esa

bu kompetensiyalarni yangicha sharoitda sinovdan o'tkazadi. O'qituvchi endi nafaqat bilim beruvchi, balki raqamli texnologiyalar vositasida o'quv jarayonini boshqaruvchi, raqamli resurslarni tahlil qiluvchi va ularni pedagogik maqsadlarda qo'llay oluvchi mutaxassisga aylanishi zarur. Raqamli kompetensiya pedagogik kompetensiyaning ajralmas qismiga aylanmoqda. U o'qituvchining zamonaviy axborot tizimlaridan foydalanish, onlayn ta'lim platformalarini boshqarish, raqamli kontent yaratish va ta'lim jarayonini masofadan turib tashkil etish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Raqamli ta'lim muhiti o'qituvchidan yangi pedagogik strategiyalarni ishlab chiqishni talab etadi. Dars jarayonini interaktiv tarzda tashkil etish, multimediya vositalaridan foydalanish, virtual laboratoriyalarni qo'llash o'qituvchining kasbiy salohiyatini kengaytiradi. Shu bilan birga, o'qituvchi o'quvchilar bilan raqamli muloqot madaniyatini shakllantirishi zarur. Bu o'quvchilarda mas'uliyat, mustaqillik va o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Raqamli ta'lim muhitida o'qituvchining asosiy vazifalaridan biri — o'quvchilarning axborot bilan ishlash madaniyatini shakllantirishdir. O'qituvchi ularni ishonchli manbalarni ajrata bilishga, ma'lumotni tahlil qilishga va to'g'ri xulosa chiqarishga o'rgatadi. Shu jihatdan raqamli ta'lim faqat texnik imkoniyat emas, balki tafakkur madaniyatini ham o'zgartiruvchi jarayondir. O'qituvchi raqamli texnologiyalarni qo'llar ekan, ularning pedagogik jihatdan to'g'ri va maqsadli tatbiq etilishiga e'tibor qaratishi kerak. Texnologiya o'qituvchining maqsadiga xizmat qilishi, dars mazmunini boyitishi va o'quvchilarni faollikka undashi lozim. Shu sababli, raqamli kompetensiyani rivojlantirish o'qituvchining uzluksiz o'rganish ehtiyojini yuzaga keltiradi. O'qituvchi raqamli o'quv platformalari, onlayn kurslar, masofaviy seminarlar orqali o'z bilimini muntazam yangilab boradi.

Masofaviy ta'lim tizimi raqamli kompetensiyaning eng muhim sinov maydonidir. O'qituvchi onlayn darslarda o'quvchilarning e'tiborini ushlab turish, motivatsiyani shakllantirish va interaktiv muloqotni ta'minlash uchun yangi uslublarni qo'llaydi. Bunda "flipped classroom" (teskari sinf), "gamifikatsiya" (o'yin elementlarini tatbiq etish), "mikro-o'rganish" kabi raqamli metodlar samarali natija beradi. Ular o'quvchilarda mustaqil o'rganish, fikr bildirish va ijodkorlikni rivojlantiradi. Raqamli ta'lim muhiti o'qituvchidan faqat texnik ko'nikmalarni emas, balki etik, kommunikativ va refleksiv kompetensiyalarni ham talab qiladi. O'qituvchi internet xavfsizligi, raqamli odob va akademik halollik tamoyillariga qat'iy rioya etishi lozim. Bu o'quvchilarga namuna bo'lish bilan birga, ularning raqamli mas'uliyatini ham shakllantiradi.

Zamonaviy ta'lim tizimi raqamli texnologiyalar ta'sirida tub o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Raqamli muhit o'qituvchining kasbiy faoliyatiga yangi talablar qo'ymoqda. O'qituvchi endi nafaqat bilim beruvchi, balki raqamli vositalar yordamida ta'lim jarayonini boshqaruvchi mutaxassisga aylanmoqda. Raqamli ta'lim o'qituvchidan yuqori darajadagi pedagogik va texnologik kompetensiyani talab etadi. Pedagogik kompetensiya o'qituvchining darsni samarali tashkil etish, o'quvchilarni faollashtirish va bilimni mustahkamlash qobiliyatini o'z ichiga oladi. Raqamli kompetensiya esa zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalarini anglatadi. Bugungi kunda o'qituvchi o'z faoliyatida turli onlayn platformalar, virtual sinflar va raqamli resurslardan foydalana olishi kerak. Bu o'qituvchining kasbiy salohiyatini oshiradi va ta'lim jarayonini samaraliroq qiladi. Raqamli ta'lim o'qituvchidan uzluksiz o'rganishni talab etadi. Chunki texnologiyalar tez yangilanadi va o'qituvchi o'z bilimini doimiy ravishda boyitib borishi zarur. O'qituvchining raqamli savodxonligi raqamli kompetensiyaning asosi hisoblanadi. Raqamli savodxonlik deganda axborot resurslaridan to'g'ri foydalanish, ularni tahlil qilish va ta'lim jarayonida maqsadga muvofiq qo'llash tushuniladi. O'qituvchi darsda interaktiv vositalardan foydalanib, o'quvchilarni faol

ishtirok etishga undaydi. Masalan, onlayn testlar, virtual doskalar, raqamli simulyatsiyalar o'quvchilarni qiziqtiradi va o'zlashtirishni yaxshilaydi. Shu bilan birga, o'qituvchi texnologiyani maqsadli tanlay bilishi kerak. Har bir texnologiya dars maqsadiga mos kelishi lozim. Raqamli vositalarni haddan tashqari ko'p ishlatish darsning mazmunini so'ndirishi mumkin. Shu sababli o'qituvchi pedagogik maqsadni texnik vositalar bilan uyg'unlashtirishi zarur. Raqamli muhitda o'qituvchi faqat ma'lumot yetkazuvchi emas, balki o'quv jarayonining tashkilotchisi sifatida faoliyat yuritadi. U o'quvchilarni mustaqil izlanishga yo'naltiradi. O'quvchilar onlayn resurslar yordamida o'z bilimni kengaytiradilar. O'qituvchi esa ularni to'g'ri manbalarga yo'naltiradi va o'z-o'zini o'qitish madaniyatini shakllantiradi. Shu tarzda o'qituvchi o'quvchilarda raqamli tafakkur va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi. Raqamli ta'lim o'qituvchidan yangi metodik yondashuvlarni talab etadi. Masofaviy darslar, onlayn baholash tizimlari, elektron portfellar pedagogik jarayonning ajralmas qismiga aylandi. O'qituvchi bu tizimlardan samarali foydalanish uchun zamonaviy metodlarni bilishi lozim. "Gamifikatsiya", "flipped classroom" va "mikro-o'rganish" kabi metodlar raqamli ta'limda keng qo'llanilmoqda. Ular o'quvchilarning faolligini oshiradi va motivatsiyani kuchaytiradi. Raqamli texnologiyalar orqali o'quvchilar bilan aloqani saqlab qolish va individual yondashuvni ta'minlash osonlashdi. O'qituvchi endi darsni vaqt va joydan qat'i nazar tashkil eta oladi. Bu esa ta'limning moslashuvchanligini ta'minlaydi. Raqamli muhitda o'qituvchi o'z faoliyatini tahlil qiluvchi, o'z-o'zini rivojlantiruvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. O'qituvchi onlayn seminarlar, vebinarlar va o'quv kurslarida ishtirok etib, o'z kasbiy mahoratini oshiradi. Shu orqali pedagogik kompetensiyalar doimiy ravishda yangilanadi. Raqamli ta'lim o'qituvchidan axborot xavfsizligi, raqamli odob va akademik halollik tamoyillariga rioya qilishni ham talab qiladi. Bu tamoyillar o'quvchilarda mas'uliyatli raqamli xulqni shakllantiradi. O'qituvchi raqamli texnologiyalarni tanlashda pedagogik mezonlarni asosiy o'lchov sifatida ko'radi. Texnologiya o'quv maqsadiga xizmat

qilishi kerak, aks holda u faqat tashqi bezak bo‘lib qoladi. Raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish o‘qituvchining reflektiv fikrlashini ham kuchaytiradi. O‘qituvchi o‘z darslarini tahlil qilib, samaradorlikni oshirish yo‘llarini aniqlaydi. Shu orqali u o‘z kasbiy o‘shirishini boshqaradi. O‘zbekiston ta’lim tizimida raqamli pedagogik yondashuvlar tobora keng joriy etilmoqda. Bugungi kunda O‘zbekiston ta’lim tizimida raqamli transformatsiya jarayonlari keng ko‘lamda amalga oshirilmoqda. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida o‘qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish, onlayn o‘qitish platformalarini joriy etish va pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish bo‘yicha chora-tadbirlar ko‘rilmoqda. Bu jarayon o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasini yangi bosqichga olib chiqmoqda. O‘qituvchi endi faqat dars o‘tuvchi emas, balki raqamli muhitda innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq etuvchi yetakchi sifatida shakllanmoqda.

Raqamli ta’lim muhitida o‘qituvchining o‘zini rivojlantirish faoliyati ham o‘zgarib bormoqda. U o‘z kasbiy faoliyatini tahlil qiluvchi, onlayn hamjamiyatlarda tajriba almashuvchi va o‘quv materiallarini yaratishda hamkorlik qiluvchi subyektga aylanmoqda. Bu jarayon o‘qituvchining reflektiv fikrlashini va ijodiy yondashuvini mustahkamlaydi. Shu boisdan, raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish pedagogik innovatsiyalarni joriy etish bilan uzviy bog‘liqdir.

Raqamli ta’limning asosiy maqsadi – ta’lim sifatini oshirish bilan birga, o‘quvchilarda XXI asr ko‘nikmalarini shakllantirishdir. O‘qituvchi esa bu jarayonning markazida turib, raqamli texnologiyalar orqali o‘quvchilarning bilim olish, muloqot qilish va ijodkorlik salohiyatini rivojlantiradi. Shu ma’noda, o‘qituvchining raqamli kompetensiyasi – bu zamonaviy ta’lim samaradorligini belgilovchi eng muhim mezonidir.

“Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishni ustuvor yo‘nalish sifatida belgilagan. Bu o‘qituvchining zamonaviy ta’limda yetakchi rolini mustahkamlaydi. Raqamli

kompetensiyaga ega o'qituvchi nafaqat bilim beradi, balki o'quvchilarni raqamli jamiyatda muvaffaqiyatli bo'lishga tayyorlaydi. Shu bois, raqamli ta'lim muhiti pedagogik kompetensiyalarni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqmoqda. Raqamli asr o'qituvchisi – bu innovatsion fikrlovchi, moslashuvchan va ijodkor shaxsdir. Uning kompetensiyasi ta'lim sifati va natijadorligini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi.

Xulosa

Raqamli ta'lim muhiti o'qituvchidan yangicha fikrlash, innovatsion yondashuv va raqamli savodxonlikni talab etadi. Pedagogik kompetensiyalarni raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish o'qituvchining kasbiy salohiyatini oshiradi, ta'lim jarayonini samaraliroq qiladi va o'quvchilarni yangi avlod talablari darajasida tayyorlaydi. Shu bois, o'qituvchining raqamli kompetensiyasi – raqamli asr ta'limining poydevoridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi. – Toshkent, 2020.
2. Jalolov J. J. Ta'limda raqamli texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. European Commission. Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu). – Brussels, 2019.
4. Hasanov A. Pedagogik kompetensiyalar va ularni raqamli muhitda rivojlantirish. – Toshkent: TDPU, 2022.
5. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. – Paris, 2018.